

očeta. Ako pomislimo čas, v katerem so živeli, in preštejemo njih spise in njih obširne težavne dela, se lahko prepričamo dobrega duha, kateri jih je za svoje ljudstvo oživiljal, in mormo po vsej pravici spoznati, da so rajni Japel bili igla naj iskreniših rodoljubov naših, kar jih je kdaj slovenska zemlja nosila. Naj jim torej naša hvala na tem svetu, v nebeškem raju pa večno plačilo bode." Tako Slomšek (v Drobntinah l. 1852. str. 121 — 129).

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir.**)

(Dalje.)

Tretje Berilo.

Jakob Zupan.

(Glej 8. berilno vajo: „Izreki“.)

Jakob Zupan se je rodil 4. julija 1785. l. v Prevojah blizu Kamnika na Gorenjskem. Bil je duhovnik, doktor bogoslovja in profesor v bogoslovnici v Ljubljani. Zaradi svoje učenosti ne le v jeziku, nego tudi v zgodovini, slovel je daleč na okrog. Bil je gorec slovenski rodoljub, pisal je v mnoge časnike, posebno pa je marljivo podpiral „Kranjsko Čebelico“ s svojimi pesnimi, katere je podpisoval s črko „S“. (t. j. bohoriški „Z“.). Zapustivši Ljubljano prišel je v Celovec ter od tod potoval peš po Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, po Istri, Hrvatskem in Slavonskem. A vrnil se je zopet v Celovec, kjer je umrl po dolgem bolehanji 1853. l.

Kakor mnogi učeni možje, imel je tudi Zupan svoje posebnosti, a vrhu tega je bil brezobzirno odkritosrčen, zaradi česar mu je bilo pretrpeti marsikaj britkega.

Fran Cegnar.

(Glej isto berilno vajo.)

Fran Cegnar se je rodil v dan 8. decembra 1826. l. pri Sv. Duhu blizu Škofje Loke na Kranjskem. Bil je svoj čas urednik listu „Sloveniji“ in „Ljubljanskemu časniku“, a zdaj je višji brzojavni uradnik v Trstu.

Iskreni rodoljub Fran Cegnar šteje se mej najboljše pesnike slovenske. L. 1860. je izdal knjigo prelepih svojih pesni; a tudi druge mične spise imamo od njega. V našem „Tretjem Berilu“ je natisnjena krasna njegova pesen „Na grobeh“; v „Četrtem Berilu“ pa bote čitali mično pesnico Cegnarjevo: „Kosec“; obče poznana je njegova pesen „Rojakom“ („Hej rojaki, opasujmo uma svitle meče“), lep je tudi njegov „Opis Trsta“ i. t. d. Cegnar je svoj čas poučeval na Tržaški gimnaziji slovenščino, katero piše kaj lepo, gladko in pravilno. Preložil nam je vrhu tega marsikak lep umotvor iz tujega jezika na slovenščino; posebno izvrstni so njegovi prevodi nekaterih gledaliških iger slavnega nemškega pesnika Schiller-ja (izgovori: Šilerja); tū naj imenujem le po Cegnarji poslovenjeno „Marija Stuart“, „Viljem Tell“ in „Valenštajn“. V poslednjem času sodeluje Cegnar pri Tržaškem časniku „Edinosti“.

Fran Levstik.

(Glej isto berilno vajo.)

Fran Levstik rodil se je 1831. l. v Retijah pri Velikih Laščah. Hodil je najprej v domačo šolo, potem pa se je šolal v Ljubljani in na Dunaji. Vrnivši se v Ljubljano, dobil službo domačega učitelja pri grofu Pace-ji na grajščini Thurn na Dolenj-

skem pri Čateži, kjer ostane v službi od 1855. l. do 1858. l. Od grofa Pace-ja pride za domačega učitelja k pesniku Miroslavu Vilharju v Senožeče na Notranjskem, a 1861. l. otide v Trst, kjer je bil tajnik tamkajšnji „Slovenski čitalnici“. Pozneje je bil tajnik „Slovenski Matici“*) v Ljubljani ter uredoval tudi Wolfov slovensko-nemški slovar. Zdaj živi v Ljubljani kot knjižničar v veliki knjižnici.

L. 1854. je prijavil knjižico izvirnih svojih pesni. L. 1856. je „Družba sv. Mohora“ izdala njegov prevod „Rokopis Kraljedvorski“. Iz tega zanimivega rokopisa lahko sodimo, kako so mislili in delovali Čehi užé v prastarih časih; zato je tudi ta rokopis zeló važen, in je bil preveden užé v mnoge jezike.

Levstik je znan kot izboren jezikoznanec slovenski. Zanimiv je njegov spis „Napake slovenskega pisanja“, ki ga je priobčil v „Novicah“ 1858. l.; pa tudi njegova nemški pisana slovnica slovenskega jezika, katero je spisal 1866. l. je delo, ki kaže globoko njegovo učenost v jeziku. L. 1880. je poslovenil in priobčil „Nauk slovenskim županom“. Ta knjiga je pisana v vzgledno-čistem jeziku; vrhu tega ima tudi dodatek — „Slóvníček“, — v katerem Levstik tolmači in pojasnjuje ne- navadnejše besede, kojih se v tej knjigi poslužuje.

Fran Levstik je dosihmal sodeloval užé pri mnogih listih in 1870. l. je tudi sam užé izdajal šaljiv list „Pavliha“ na Dunaji. Nekaj njegovih umotvorov je natisnjenih tudi v našem Berilu; tū n. pr. nahajate njegove krasne pesni „Pomladni sprehod“, „Upanje“, „Ubežni kralj“; izvrstno je pisana njegova povest „Martin Krpan“, katera je tudi natisnjena v našem Berilu.

Da je Levstik dospel do takó visoke stopinje izobraženosti, bral in učil se je ne- utrudno in mnogo. Slovensko mladino Levstik iskreno ljubi; rad se ž njo bavi in jo poučuje. Tudi mladinski list „Vrtec“ je rad podpiral. Zdí se mi, da se njegov značaj kaže iz naslednjega njegovega izreka:

„Kdor reanico ljubi,
Ušes jej ne maši:
Kdor se je pa brani,
Zaveže še očí.“

J. Koseski.

(Glej isto berilno vajo.)

Slovenski pesnik Jovan Koseski — kateremu je pravo imé Jovan (t. j. Ivan) Vesel, rodil se je v dan 12. septembra 1798. l. v vasi Koseze pri Moravčah na Gorenjskem, od rojstne mu vasi si je pridil pesniško imé „Koseski“. Njegovi roditelji so bili pri-prosti kmetje. Uvidevši, da je deček Ivanek bistre glave, pošljejo ga v šolo v Ljubljano, potem pa v Celje na gimnazijo, katere pa ni dovršil tam, nego nje zadnji dve leti v Ljubljani. Dognavši gimnazijo otide 1814. l. na Dunaj, da bi se učil na tamkajšnji visoki šoli pravoslovja; kasneje se je šolal na vseučilišči v Gradci. L. 1819. stopi v državno službo; služil je najprej na Goriškem v Tolminu in Gorici do l. 1832. Na to pride v Trst, kjer postane časoma c. kr. finančni svetovalec. L. 1852. bil je upokojen, a to vsled hude bolezni, katera ga je mučila tri leta. Umrl je 26. marcija 1884. l. v Trstu, star 86 let.

Užé kot dijak na gimnaziji poskušal se je Koseski v slovenskem pesnikovanji. Zložil je mnogo čvrstih pesen, katerih pa ni brž objavil. Bil je prav marljivi podpornik „Novicam“; posebno od 1844. do 1852. l. A 1852. l. napade ga huda bolezen, katera je zeló oslabilila njegovo telesno in duševno moč.

*) „Slovenska Matica“ slove v Ljubljani društvo, ustanovljeno 1863 l., ki ima namen, slovenske knjige izdavatí ter tako slovensko ljudstvo izobraževati. *Pis.*

Razsojevaje Koseskega umotvore moramo torej razločevati dve dobi; prva sega od 1818. l. (ko je javno nastopil) do njegove bolezni (1852. l.); druga pa sega od njegove bolezni do njegove smrti.

Koseskega pesni v prvi dobi so ognjevite, vzvišene, veličastne in resne. V njih se kaže ljubezen do Boga in domovine. Enako apostolu kliče neprenehoma svoje rojake na delo národu v blagor, zagotavljač, da „krasno bo sad slovenske reči ob uri dozorel“, t. j. Slovencev čakajo srečni in veseli dnevi v bodočnosti! Koseskega pesni so imele neizmeren vpliv na probujo slovenskega národa, in užé zaradi tega zasluži njegovo imé, da se ga spominjamo.

Poleg izvirnih pesni ima Koseski največ prevodov. Prestavljal je namreč iz različnih jezikov, takó n. pr. iz nemškega, angleškega, grškega, ruskega in italijanskega. L. 1870. je priobčila „Slovenska Matica“ v Ljubljani Jovana Koseskega zbrane pesni; a l. 1880. objavi isto društvo še „Dodatek“ tem pesnim. Omeniti je o Koseskem še to, da ni pisal národno, to pa izhaja iz tega, ker po svojih službenih okolištinah ni zmerom živel v slovenskih krogih, mej slovenskim národom.

Izmej izvirnih pesni vam omenim le njegove „Slovenija cesarju Ferdinandu o veselem dohodu v Ljubljano 1844. l.“, „Visoka pesem“, „Vojaška“, „Novice bralcem koncu leta“ in dr. Mej prevodi se mu je dobro posrečila: „Devica Orleanska“, „Pesem o zvonu“, katere odlomek, imejoč naslov „korist ognja“ je natisnjen na 112. strani našega Berila in dr.

Poleg ogromnega števila pesni je Koseski spisal tudi nekaj povesti in drugih koristnih spisov.

Jovan Koseski je bil ljubeznjiv in plemenit mož, vrlo brižen za izvrstno odgojo svojih otrok, kateri, dorašči, uživajo vsi zdaj obče spoštovanje. In, ako pomislimo na različne okoliščnosti, posebno na čas, v katerem je Koseski deloval, moramo priznati, da je mnogo storil za národ slovenski; zató bode njegov spomin živel mej nami.

Zschokke.

(Glej 12. berilno vajo „Strgan rokav“.)

Ta berilna vaja je bila svoj čas natisnjena v „Verteci“, in je posneta po Zschokke-jevi (izreci: Čoke-jevi) nemški povesti. Henrik Zschokke je bil priljubljen nemški pisatelj, porojen l. 1771. v Frankobrodu pri reki Odri na Nemškem. Spisal je Nemcem mnogo lepih povesti i. dr., posebno pa sloví zaradi svoje izborne knjige: „Ure pobožnosti“. Zschokke je umrl 1848. l. v Švici.

(Dalje pril.)

Greinerjevi zvezki s predpisi.

(Poročal J. Okorn v učiteljski skupščini v dan 2. julija 1884. l. pri Sv. Petru.)

Metodično ravnanje pri pouku v lepopisji je neogibno potrebno. Marsikateri učitelj misli, da je Bog vé kaj staknil, če je osupnil svoje učence zdaj s to, zdaj z ono lepopisno novotarijo. Táko ravnanje pa zeló ovira pravi uspeh pri pouku in nastavlja mnogo neprilik, ako se učitelji zamenjavajo in ako se roditelji, oziroma otroci, preseljujejo v drugi kraj. Zamenjanje učiteljev iz ene šole v drugo prinese tudi otroku izpremembo v pisnih potezah in takó ovira, da bi si učenci svoje rokopise utrдили. Izvrstna kaligrafa Mann in Mühlbauer obsojata to početje v knjigi „der Schreibunterricht“ z naslednjimi besedami: „Es ist auf allen Unterrichtsstufen für jeden Buchstaben nur eine einzige und zwar stets